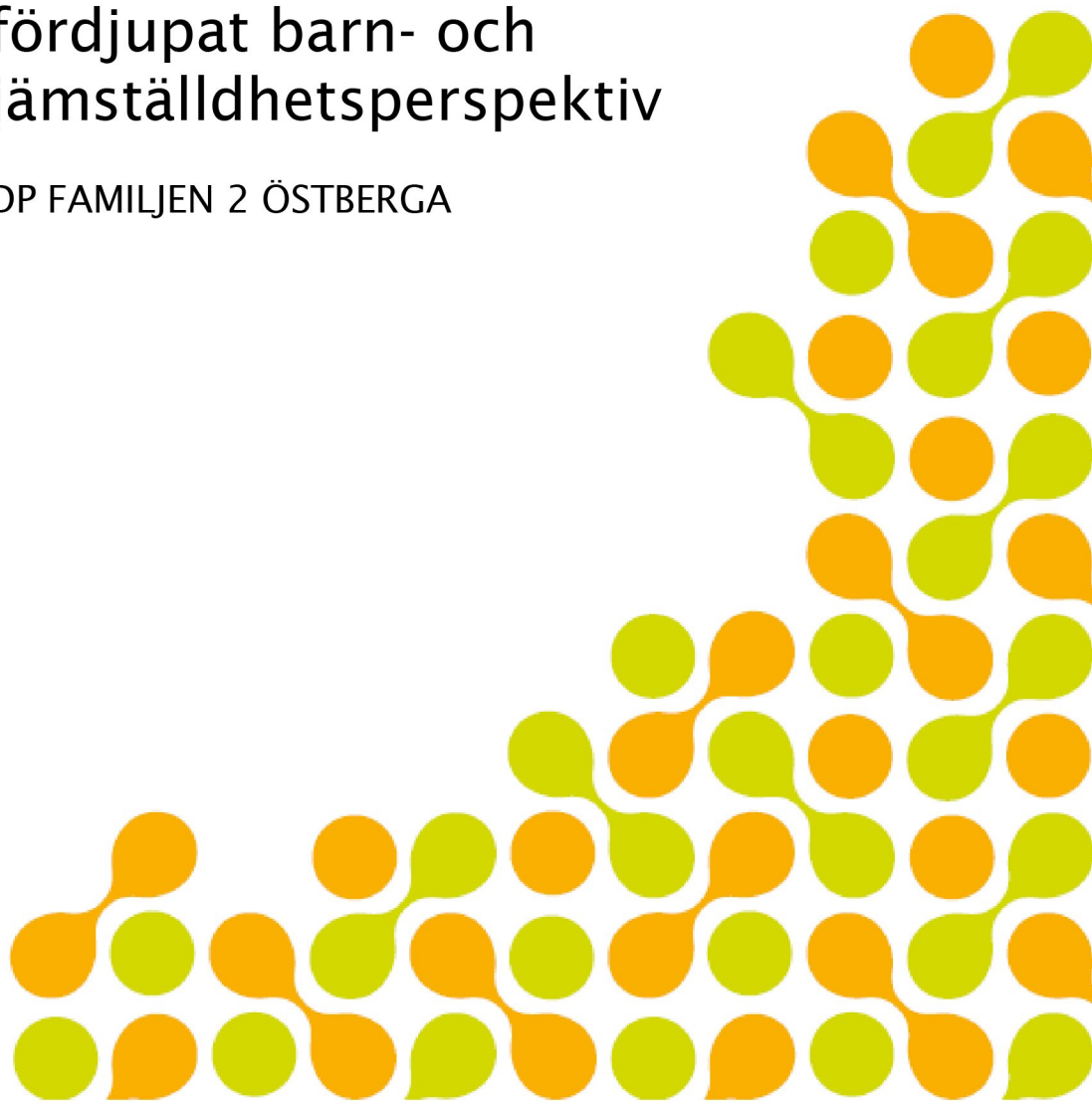

RAPPORT

Social konsekvensanalys med fördjupat barn- och jämsställdhetsperspektiv

DP FAMILJEN 2 ÖSTBERGA

2018-03-07

UPPDRAG 282834, SKA med BKA och Jämställdhetsanalys Svenska bostäder

Titel på rapport: Social konsekvensanalys med fördjupat barn- och jämställdhetsperspektiv för Dp. Familjen 2 i Östberga

Status: Slutrapport

Datum: 2018-03-07

MEDVERKANDE

Beställare: Svenska Bostäder AB

Kontaktperson: Fredrik Ljungholm

Konsult: Tyréns AB

Uppdragsansvarig: Jon Halling, Tyréns AB

Handläggare: Sofie Rådestad, Tyréns AB

Kvalitetsgranskare: Nicole Byskén, Tyréns AB

REVIDERINGAR

Revideringsdatum 2018-03-27

Version: Version 2

Initialer: Sofie Rådestad, Tyréns AB

Uppdragsansvarig: Jon Halling

Datum: 2018-03-07

Handlingen granskad av: Nicole Byskén

Datum: 2018-03-06

SAMMANFATTNING

Tyréns har fått i uppdrag av Svenska Bostäder att analysera konsekvenser för sociala värden avseende detaljplanen (Dp.) Familjen 2 i centrala Östberga, Stockholm, som Svenska Bostäder tar fram. Utredningsområdet i detta uppdrag består av området inom och runtom kvarter Familjen 2, beläget i Östbergahöjden. Analysmodellen social konsekvensanalys (SKA) med fördjupat barn- och jämställdhetsperspektiv har använts. Analysen har ett tudelat fokus. Dels att, med fokus på sociala värden, studera detaljplanens inverkan på barn som rör sig i området inom och runtom kvarter Familjen 2. Dels att, med fokus på jämställdhet, studera detaljplanens inverkan på trygghet för barn, unga och vuxna, såväl kvinnor som män. Inom ramen för uppdraget har platsbesök, litteraturanalys samt workshop genomförts i syfte att identifiera sociala utmaningar av betydelse för detaljplanen.

Detaljplanen bedöms medföra både positiva och negativa konsekvenser för de som bor och vistas i området inom och runtom kvarter Familjen 2. Dels bedöms de positiva konsekvenserna vara övervägande i och med att en plats som utsatts för förstörelse återfår sin funktion, samt att förskolan som idag är inhytt i tillfälliga lokaler kan flytta tillbaka till lokaler som är bättre anpassade till den verksamhet som bedrivs. Dels bedöms den nya bebyggelsen medföra positiva konsekvenser vad gäller trygghet längs med gångstråket som leder till Östberga torg då det skapas fler "ögon" mot stråket som idag upplevs som otryggt på grund av att många fasader är vända bort från stråket. Till de negativa konsekvenserna hör att ytan mellan bostadshuset norr om planområdet och själva planområdet, som idag är en grönyta, kommer exploateras med gångväg samt entré till förskolan med dithörande funktioner. Det innebär att de boende får en försämrad boendemiljö, inte minst de boende som idag har en relativt ostörd uteplats. Överlag bedöms planförslaget bidra till måloppfyllelse av de målformuleringar som är relevanta för planförslaget.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	5
1 NULÄGESANALYS.....	8
2 MÅL	13
3 ANALYS AV SOCIALA KONSEKVENSER	13
4 SAMLAD BEDÖMNING OCH FORTSATT ARBETE.....	16
REFERENSLISTA.....	19

INLEDNING

I detta kapitel presenteras bakgrund, syfte, metod och genomförande av rapport. I kapitel ett-fyra presenteras de moment som utgör strukturen för denna rapport; 1) Nulägesanalys, 2) Mål, 3) Analys av sociala konsekvenser, samt 4) Samlad bedömning och fortsatt arbete.

BAKGRUND OCH SYFTE

Stockholms stad planerar för ökad social hållbarhet i stadsdelen Östberga, Stockholm. Stora stadsutvecklingsprojekt i omgivande stadsdelar förväntas förbättra kopplingar med Östberga och närliggande områden. Ett programarbete för Östberga inleddes hösten 2016 i syfte att visa hur stadsdelen kan utvecklas till att bli en mer socialt hållbar och attraktiv stadsdel. Inom ramen för programarbetet utreds möjligheter till nya målpunkter och stråk, bostäder och arbetsplatser samt utveckling av centrum. Planerad stadsdelsutveckling bedöms öka områdets behov av förskolor samt leda till ökat användande av offentliga ytor.

Detta uppdrag avser en social konsekvensanalys (SKA) av detaljplanen (Dp.) Familjen 2 i centrala Östberga som Svenska Bostäder tar fram. Utredningsområdet i detta uppdrag består av området inom och runtom kvarter Familjen 2, beläget i Östbergahöjden. Analysmodellen SKA, med fördjupat barn- och jämställdhetsperspektiv, har använts och utgör, tillsammans med andra utredningar, underlag i samband med pågående detaljplanearbete.

Syftet med denna SKA är att; dels synliggöra sociala värden och utmaningar i området inom och runtom kvarter Familjen 2, dels bedöma om och hur sociala värden påverkas av genomförande av detaljplanen. Analysen har ett tudelat fokus. Dels att, med fokus på sociala värden, studera detaljplanens inverkan på barn som rör sig i området inom och runtom kvarter Familjen 2. Dels att, med fokus på jämställdhet, studera detaljplanens inverkan på trygghet för barn, unga och vuxna, såväl kvinnor som män. För att undersöka detta har följande fokusfrågor tagits fram:

- Vilka målpunkter är av betydelse för detaljplanen?
- Vilka sociala utmaningar inom utredningsområdet kan identifieras?
- Hur bedöms detaljplanen påverka sociala värden?
- Hur bedöms detaljplanen bidra till uppfyllande av berörda mål och visioner ur ett barn- och jämställdhetsperspektiv?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

En SKA är en analysmodell som systematiserar arbetet med sociala frågor samt synliggör viktiga sociala värden i syfte att öka förståelse för, och kunskap om, planering med hänsyn till olika livssituationer och behov. En SKA regleras inte av någon lag utan av medvetna avgränsningar, planeringsskede, geografisk skala och platsspecifika sociala utmaningar. Dock finns kopplingar till både Plan- och bygglagen och Miljöbalken. I Sverige används begreppen SKA, SKB (social konsekvensbeskrivning) och SVA (socialt värdeskapande analys). Samtliga begrepp syftar dock till samma sak. Främst är det begreppet SKA som används, så också i denna rapport.

En SKA används som beslutsunderlag i planeringsprocessen och med fokus på social hållbarhet, inom processens olika delar, framhåller en SKA frågor så som:

- **Översiktsplan**
 - Är det en rättvis fördelning av de sociala värdena i staden så som parker, service, skolor, mötesplatser?
 - Vilka grupper har mest buller?
 - Vilka områden har stark/svag socioekonomi?

- **Planprogram**

- Kopplar området samman med andra områden?
- Vilka värden finns i stadsdelen/stadsdelsområden så som parker, service, skolor och mötesplatser?

- **Detaljplan**

- Kan barn röra sig?
- Vilka värden finns i området så som parker, service, skolor och mötesplatser?

Denna rapport följer strukturen för en SKA och utgår från fyra moment som presenteras i kapitel ett-fyra. I kapitel 1 **Nulägesanalys** beskrivs Östberga, stadsdelens geografiska placering i Stockholm, socioekonomisk statistik, restid från Östberga till T-Centralen, sociotopytor. I nulägesanalysen beskrivs även utredningsområdet, utifrån de sociala värden som framhålls i Stadsbyggnadskontorets SVA-modell från 2017, samt platsbesök. Målpunkter och sociala utmaningar i utredningsområdet, baserat på litteraturanlys och platsbesök, presenteras i detta inledande SKA-moment. Då ingen intervju har genomförts inom ramen för detta uppdrag ligger följande utredningar till grund för nulägesanalysen; Barnkonsekvensanalys Östberga (2016), Program för Östberga (2017), Startpromemoria för program och detaljplan i stadsdelen Östberga (2015), Trafikutredning Östberga (2017), Östberga områdesanalys (2017), Östberga jämställdhetsanalys (2017). Platsbesök genomfördes en onsdag (24 januari 2018) tidig till sen eftermiddag mellan klockan 13.00–17.00 av två konsulter från Tyréns. Utredningsområdet observerades och fotograferades i syfte att skapa en förståelse för hur kvarter Familjen 2 ser ut och nyttjas idag.

I kapitel 2 **Mål** beskrivs ett urval av mål och visioner för Östberga, med fokus på social hållbarhet. Dessa mål och visioner har valts ut eftersom de bedöms vara relevanta för detaljplanen då den bör förhålla sig till dessa. I kapitel 3 **Analys av sociala konsekvenser** identifieras detaljplanens konsekvenser för sociala värden samt utmaningar inom utredningsområdet. Analysen utgår från den information som presenteras i nulägesanalysen samt de sociala värden som framhålls i Stadsbyggnadskontorets SVA-modell från 2017. I kapitel 4 **Samlad bedömning och fortsatt arbete** presenteras rekommendationer i syfte att åtgärda de identifierade sociala utmaningar som berör detaljplanen. Tyréns bedömning, ur ett barn- och jämställdhetsperspektiv, gällande hur väl detaljplanen bidrar till berörda mål och visioner, baseras på observationer från platsbesök samt två workshoptillfällen med fokus på trafik och belysning.

Inom ramen för uppdraget har en workshop med fokus på trafik samt en workshop med fokus på ljus genomförts. Samtliga workshoptillfällen genomfördes av konsulter från Tyréns i syfte att formulera rekommendationer för åtgärder av identifierade sociala utmaningar.

ANALYS

Stadsbyggnadskontorets SVA-modell från 2017, med fokus på kategorin planering, och dess sju sociala värden (samt tillhörande analysfrågor) utgör strukturen för nulägesanalysen; Boende och vardagsliv, Sammanhängande stad, Blandstad, Trygghet och hälsa, Plats att mötas, Tillgänglighet, samt Mobilitet och trafiksäkerhet. Två sociala värden har slagits samman, Blandstad samt Trygghet och hälsa, då de anses överlappa varandra. Följande analysfrågor, av relevans för denna specifika detaljplan, inom samtliga sociala värden har valts ut och skapar struktur för analysen:

- **Boende och vardagsliv**

- Vilka deltar och vistas i de offentliga rummen?
- Var finns målpunkter och platser för olika åldersgrupper?

- **Sammanhängande stad**

- Finns det barriärer i anslutning till eller inom planområdet (vägar, parker, industri)?
- Hur ligger målpunkter i förhållande till nytillkommande bebyggelse och eventuella barriärer?
- Är gång- och cykelnätet sammanhängande?
- Har saknade länkar identifierats?
- Har gång- och cykelvägnät en hög maskvidd? Är gaturummen orienterbara?

- **Blandstad/Trygghet och hälsa**

- Finns det tillräckligt med aktiva entréer i bottenvåningarna (aktiva bottenvåningar)?
- Är miljön överblickbar? Riskerar bebyggelsen att skapa platser som upplevs otrygga (passager, vindfång, glapp)?
- Är belysningen god eller behöver den stärkas på någon plats (i första hand parker, hållplatser, gång- och cykelvägar)?
- Riskerar den nya bebyggelsen att skugga mötesplatser/angränsande friytor?

- **Plats att mötas**

- Betyder den nya bebyggelsen att tillgången (på park, gård, lekplats) minskar eller ökar?
- Hur används befintliga platser?

- **Tillgänglighet**

- Finns det plats för vila i form av bänkar och vilplan?
- Är gång- och cykelbanor fysiskt åtskilda (särskilt viktigt på platser där många barn eller äldre rör sig samt längs med det prioriterade cykelvägnätet)?

- **Mobilitet och trafiksäkerhet**

- Har gång- och cykeltrafiken hög prioritet i området?
- Innebär utformningen av bebyggelse och platser att stadsrummen kan anses vara eller bli trafiksäkra för barn (cykelbanor, hastighetssäkrade korsningar, god sikt för leveransfordon samt vid parkeringsutfarter)?
- Är skolvägarna trygga eller behöver korsningspunkter hastighetssäkras?

AVGRÄNSNINGAR

Utredningsområdet i detta uppdrag består av området inom och runtom kvarter Familjen 2, beläget i Östbergahöjden. De statistiska parametrar som används i nulägesanalysen för Östberga/Liseberg jämförs med närliggande stadsdelar. Uppdragets begränsningar avseende tid och budget har inneburit att bedömningar och rekommendationer inte är djupgående. Då ingen intervju har genomförts inom ramen för detta uppdrag ligger flertalet tidigare genomförda utredningar till grund för nulägesanalysen. Samtliga utredningar är av relevans för utredningsområdet.

1 NULÄGESANALYS

Östberga ligger sydväst om Stockholms innerstad, cirka 3 kilometer söder om Södermalm (se Figur 1). Stadsdelen är delvis placerad på en höjd och tillhör stadsdelsområdet Enskede-Årsta-Vantör inom kommunområdet Söderort, Stockholms kommun. Östberga gränsar till Enskedefältet/Stureby, Liseberg, Västberga, Solberga, Årstafältet/Årsta och Örby. Ett högt punkthus vid Östberga torg utgör ett landmärke i ett annars enhetligt bostadsområde från 1960-talet. En mindre centrumanläggning utgör servicebebyggelse vid Östberga torg. Planstrukturen karaktäriseras av trafikseparering (skilda bilvägar och gångstråk), stickgator in till hus och parkeringsplatser samt ett inre gångvägnät med gångtunnlar.

Figur 1. Översiktsfotografi och karta som visar Östbergas läge i förhållande till närliggande områden och Stockholms innerstad. Kvarter Familjen 2 är markerat med en röd cirkel.

Med fokus på socioekonomisk statistik karaktäriseras Östberga/Liseberg av en hög andel bostadsrätter samt relativt låga inkomstnivåer bland invånarna (se Tabell 1).

Variabel	Östberga/ Liseberg	Enskede/ Stureby	Västberga	Solberga	Årstafältet	Örby
Totalbefolkning	9033	7399	1882	9123	13 690	7594
Kvinnor/män	49%/51%	51%/49%	45%/55%	51%/49%	52%/48%	50%/50%
Medellön	331 tkr	408 tkr	186 tkr	321 tkr	342 tkr	376 tkr
Andel eftergymnasial utbildning	29%	42%	29%	31%	43%	36%
Antal bilar per hushåll	0,57	0,55	0,38	0,4	0,35	0,59
Andel Bostadsrätter/ Hyresrätter/ Äganderätter	72%/ 16%/ 12%	28%/ 37%/ 35%	62%/ 35%/ 3%	35%/ 61%/ 4%	68%/ 32%/ 0%	26%/ 33%/ 41%
Ålder 0-6 år	9%	10%	8%	9%	10%	9%
Ålder 7-15 år	10%	15%	6%	9%	7%	12%
Ålder 16-19 år	4%	4%	2%	4%	2%	4%
Ålder 20-24 år	7%	5%	7%	7%	5%	8%
Ålder 25-34 år	18%	13%	28%	20%	22%	14%
Ålder 35-44 år	14%	16%	16%	15%	18%	15%
Ålder 45-54 år	13%	15%	12%	12%	13%	14%
Ålder 55-64 år	10%	10%	10%	10%	10%	11%
Ålder 65 < år	15%	12%	11%	14%	13%	13%

Tabell 1. Socioekonomisk statistik, Östberga/Liseberg och närliggande områden (SCB, 2016-2017).

I Östberga bidrar avsaknaden av tunnelbana, brist på nattbuss samt svaga kopplingar till närliggande områden och relativt långa restider mellan Östberga och centrala Stockholm till dålig konkurrenskraft för kollektivtrafik. Detta leder till ökat fokus på biltrafik. En ojämlik situation anses råda i Östberga avseende kollektivtrafik präglad av långa restider och byten till och från stadsdelen. Dålig kollektivtrafikförsörjning anses drabba främst kvinnor, barn och äldre eftersom de i större utsträckning är beroende av kollektiva färdmedel. Att resa från Östberga till T-Centralen med kollektiva färdmedel kan ta mellan 20 minuter och strax över 30 minuter (se Tabell 2).

Resor till T-Centralen	Byten/Transportmedel	Restid (min)
Östberga via Årstaberg	1/Buss, promenad, pendeltåg	23
Östberga via Liljeholmen	1/Buss, promenad, tunnelbana	30
Östberga via Gullmarsplan	1/Buss, promenad, tunnelbana	34
Fruängen	Tunnelbana	18
Skärholmen	Tunnelbana	22
Högdalen	Tunnelbana	19
Huddinge	Pendeltåg	16
Farsta Centrum	Tunnelbana	21

Tabell 2. Restidjämförelse mellan Östberga och olika områden i söderort. Baserat på restid till T-Centralen under morgonrusning.

1.1 PLANOMRÅDET OCH DESS NÄROMRÅDE

Sociala värden inom utredningsområdet beskrivs nedan, baserat på information från tidigare utredningar, kategoriserade enligt Stadsbyggnadskontorets SVA-modell från 2017 (se Inledning; Analys). Socialt liv i kvarter Familjen 2 är till stor del centrerad till sociotopen (offentlig tillgänglig obebyggd yta eller park där det upplevs som trevligt att vara) parkleken Backen med fokus på kvalitéer så som grön oas, lekplats, naturlek, parklek och pulkaåkning.

1.1.1 BOENDE OCH VARDAGSLIV

Olika åldersgrupper vistas i de offentliga rummen då det finns målpunkter och platser för olika åldersgrupper invid planområdet. I centrala Östberga ligger Östberga Community Center, Östberga torg, Östberga fritidsgård och ungdomsgård, Östbergaskolan, parkleken Backen samt förskolan Ädelstenens tillfälliga lokaler. I centrala Östbergahöjden finns även en kiosk, frisör och pizzeria. Att människor nyttjar parkleken Backen anses skapa en känsla av samvaro och trygghet. Parkleken Backen är en välkänd och omtyckt parklek för lek och möten. Parkleken inkluderar en plaskdamm och bollplan. Den utgör ett nav i Östberga då det är en populär målpunkt för Östbergabor samt för förskolor i Östberga. Fritidsgården och ungdomsgården beskrivs även som en viktig mötespunkt för unga boende i Östberga. Östbergas stråkstruktur och öppna gårdar leder till att gående och cyklister kan spridas ut i området vilket ger en effekt av folktomhet. I anslutning till planområdet finns Östberga centrum och möjlighet till lek eller gröna promenader.

1.1.2 SAMMANHÄNGANDE STAD

Planområdet ligger avskilt från gator som trafikeras av biltrafik. I och med trafikseparering vid Östbergabackarna går det att röra sig och nå de allra flesta målpunkter i Östberga utan att behöva korsa någon väg med biltrafik. Östberga karaktäriseras av öppna gårdar vilket skapar ett finmaskigt nät av gångvägar i området vilket kan bidra till en ötydlighet i hur man rör sig i området. Planområdet angränsar till gångvägar på tre av fyra sidor vilket innebär att man når det från alla håll utan att behöva gå runt. I ett större perspektiv är Östberga avskilt från omkringsliggande bostadsområden och centrala Stockholm. Dels på grund av höjdskillnader, dels på grund av begränsningar i kommunikationer.

1.1.3 BLANDSTAD/TRYGGHET OCH HÄLSA

I Östberga finns det platser som upplevs otrygga bland barn och unga, exempelvis slitna parker, trafikrelaterade problem (dålig sikt, hög hastighet) samt en allmän otrygghetskänsla.

Sedan förskolan Ädelstenens lokaler brann ner upplevs själva planområdet som en otrygg plats. Under dagtid beskrivs Östberga som en trygg och lugn plats med rörelse medan Östberga torg upplevs som otryggt under kvälls- och nattetid, bland annat på grund av dålig belysning, prång, planskildhet, nedskräpning, dåligt serviceutbud samt unga som "hänger" på torget. Även stråket vid parkleken Backen upplevs som otryggt. Att flertalet fasader i Östberga är vända från gång- och cykelvägar begränsar känslan av att vara sedd när man rör sig längs med stråket. Orienterbarheten i området påverkar rörelsemönster och tillgänglighet i området ur trygghetssynpunkt.

1.1.4 PLATS ATT MÖTAS

Platsen som utgör planområdet används idag bland annat för stadsodling i pallkragar. Planområdet omges av gång- och cykelvägar samt gröna huvudstråk. I övrigt finns det lite lekredskap på platsen. Strax intill planområdet ligger parkleken Backen, Östbergaskolan och Östberga torg. Vid tid för platsbesök var det ingen som rörde sig inom planområdet eller inom parkleken, dock fanns det många spår av personer som varit där. På Östberga torg iaktogs ett mindre antal personer som rörde sig, dock utan att uppehålla sig. Samtliga passerade endast torget. Vid platsbesöket observerades en hel del aktiviteter vid Östbergaskolan vilket inte är särskilt förvånande med tanke på att platsbesöket pågick i samband med hämtning av barn från skolan. De familjer som var på väg hem från skolan stannade inte till på vägen för att leka.

1.1.5 TILLGÄNGLIGHET

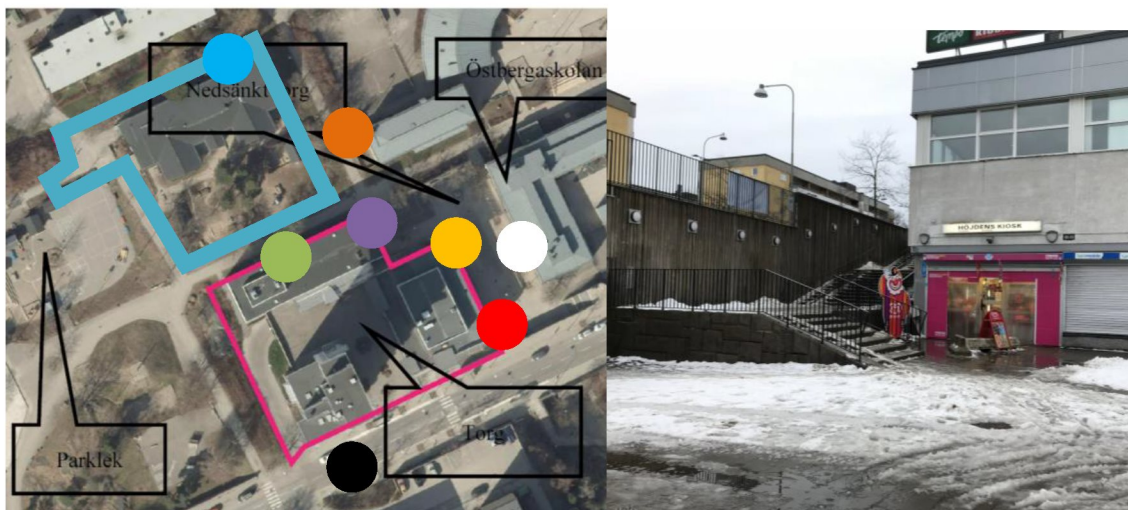
Förskolebarn rör sig mestadels till fots eller cyklar i planområdets närhet. Längre utflykter med förskolebarn görs vanligtvis med buss. Då pedagoger ofta använder tvillingvagnar vid utflykt är det viktigt med tillgängliga vägar, tillräcklig trottoarbredd samt inte för stark lutning. Närliggande stråk beskrivs som gröna promenader. Huvudstråk för fotgängare och cyklister löper även längs med planområdet, dock lutar gångvägen mellan planområdet och Östbergaskolan kraftigt. Det råder även brist på sittplatser vid Östberga torg och Östbergaskolan. Området norr om planområdet är idag delvis bevuxet med buskar och ansluter till uteplatser som tillhör det närliggande bostadshuset. Vid platsbesöket noterades att snön i detta område var väl upptrampad vilket tyder på att platsen används som genväg, kanske till skolan, men möjligtvis också för lek då flertalet fotspår i snön ledde in i buskagen.

1.1.6 MOBILITET OCH TRAFIKSÄKERHET

Planområdet är omringat av gång- och cykelstråk. Stadsrummets utformning innebär att gång- och cykeltrafikanter är fysiskt åtskilda från biltrafik och det går att nå planområdet utan att behöva korsa någon väg med biltrafik. Förskolebarn rör sig mestadels till fots eller cyklar. Att bilister inte håller hastigheten vid Östbergabackarna och Östbergaskolan samt att bilar ibland kör inne på gångbanor i Östbergahöjden skapar osäkra trafikmiljöer. Trafiksepareringen gör att barn trots detta kan röra sig fritt och relativt trafiksäkert inom stora delar i Östberga och i anslutning till planområdet. Dock finns en vändplan vid planområdets nordvästra hörn till vilken en mindre gata leder där biltrafik är tillåten. Trafiken på denna gata bedöms inte vara omfattande (består av boende, service som sophämtning).

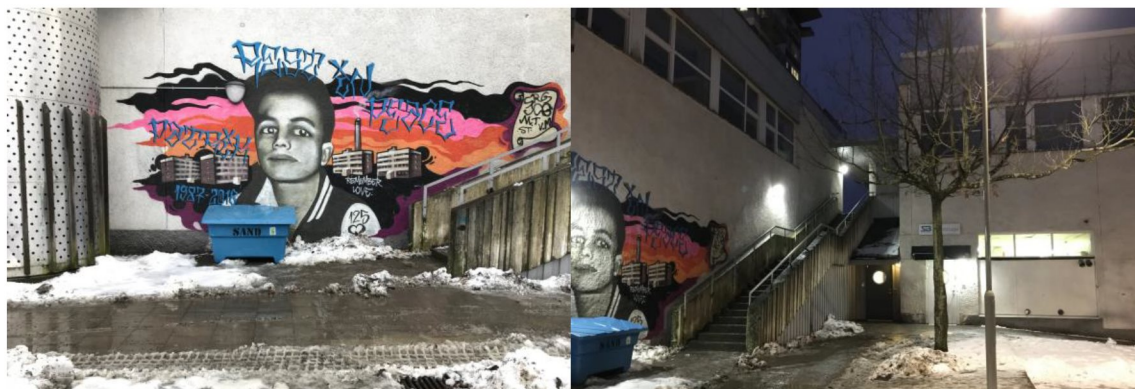
1.2 PLATSBESÖK

Östberga torg är uppdelat i en övre och nedre del. Östbergabackarna, som löper längsmed Östberga torg och över torgets nedsänkta del (se Figur 4, vit cirkel), kopplas samman med det nedsänkta torget via en trappa. Entrén till kiosken på Östberga torg finns vid trappans slut, kopplat till planområdets trafikseparerade gångstråk (se Figur 4, röd cirkel).

Figur 4. Vänster bild: Kvarteret Familjen 2 och planförslagets tomt (se blå markering) i förhållande till kvarteret Släkten 1 (se rosa markering) samt Östbergabackarna (se svart cirkel). Höger bild: Entrén till Höjden kiosk. Bilden är tagen en tidig eftermiddag i januari.

På den norra fasaden av byggnaden som bland annat inhyser kiosken finns en väggmålning (se Figur 5). I anslutning till målningen leder en smal trappa upp till den upphöjda delen av Östberga torg (se Figur 4, gul cirkel). Trappan är smal och lokaliserad bredvid entrén till den byggnad som inhyser Svenska Bostäders tvättstuga (se Figur 5).

Figur 5. Vänster bild: Väggmålningen vid kortsidan av den byggnad som bland annat inhyser Höjden kiosk. Bilden är tagen en tidig eftermiddag i januari. Höger bild: Trappa som leder upp till den upphöjda delen av Östberga torg. Till höger om trappan ligger entrén till Svenska Bostäders tvättstuga. Bilden är tagen en eftermiddag i januari.

Kortsidan av byggnaden som inhyser tvättstugan har fönster ovanför entrén (se Figur 6). Byggnadens långsida (se Figur 4, grön cirkel) har fönster i gatunivå. Dessa är dock försedda med galler. Insynen är även begränsad då samtliga fönster sitter relativt högt (se Figur 6). Vägen mellan bostadshusen och Östberga torg som löper längsmed planförslagets tomt och Östbergaskolan sluttar lätt och består av flertalet träd. (se Figur 4, orange cirkel). Staketet längsmed den gång- och cykelvägen (se Figur 7) markerar planförslagets tomt (se Figur 4, blå markering) som idag bland annat används för stadsodling i pallkragar (se Figur 7). Området norr om planområdet (se Figur 4, blå cirkel) är idag delvis bevuxet i anslutning till uteplatser som tillhör det närliggande bostadshuset. Vid platsbesöket noterades att snön var väl upptrampad. Detta kan tyda på att platsen används som genväg, kanske till skolan, eller till lek i buskagen (se Figur 8). Gång- och cykelvägar omger större delen av planområdet och löper längsmed tvättstugan, Östbergaskolan samt parkleken Backen. Från Östberga torg syns planområdets sydsida (se Figur 9).

Figur 6. Vänster bild: Tvättstugans kortsida intill trappan från Östbergas nedsänkta torg samt hörn som leder till byggnadens långsida, vilken löper längsmed planförslagets tomt. Höger bild: Långsidan av den byggnad som inhyser tvättstugan. Till vänster ligger planförslagets tomt och det gula huset som är synligt i bakgrunden bakom träden är Östbergaskolan. Bilderna är tagna en eftermiddag i januari.

Figur 7. Vänster bild: Inom planförslagets tomt har pallkragar för stadsodling placerats ut. Bilden är tagen en eftermiddag i januari. Höger bild: Gång- och cykelvägen som kopplar samman bostadshusen med Östberga torg. Till vänster ligger planförslagets tomt. Bilden är tagen en tidig eftermiddag i januari.

Figur 8. Vänster bild: Upptrampad snö mellan planområdet och närliggande bostadshus. Höger bild: Delvis bevuxen sluttning mellan planområdet och närliggande bostadshus i anslutning till uteplatser. Bilderna är tagna en eftermiddag i januari.

Figur 9. Vänster bild: byggnaden som inhyser tvättstugan och planområdet till höger. Höger bild: vyn över planområdet från det nedsänkta Östberga torg. Tvättstugan syns till vänster. Bilderna är tagna en eftermiddag i januari.

2 MÅL

Följande målbeskrivningar bedöms ha relevans för projektet vad gäller social hållbarhet.

- **De jämställdhetspolitiska målen**
 - Mål 5 Jämställd hälsa
 - Mål 6 Mäns våld mot kvinnor ska upphöra
- **Barnkonventionen**
 - Artikel 3 Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn.
- **Stockholms översiktsplan (ej antagen)**
 - Stadsbyggnadsmål God offentlig miljö. Stockholm ska ha en mångfald av identitetsstarka stadsdelar med levande centrum. Stadens alla delar ska erbjuda en bra livsmiljö med god tillgång till stadskvaliteter och väl gestaltade och trygga offentliga miljöer som inbjuder till delaktighet och lokalt engagemang.
- **Program för Östberga**
 - Mål 4 Ett livfullt Östberga där strukturen uppmuntrar till aktivitet och tillgängliggör gröna värden.

3 ANALYS AV SOCIALA KONSEKVENSER

Enligt Startpromemorian är planförslaget tänkt att säkra förskolans verksamhet i centrala Östberga samt komplettera med bostäder. Planområdets goda närhet till centrum anses fördelaktig då syftet med planarbetet är att skapa förutsättningar för ett bättre centrum och samtidigt se över möjligheter till fler bostäder genom nybygge.

Bostäder, och då förslagsvis studentbostäder, är tänkta att byggas integrerat med en förskola. Förskolan ska byggas på samma tomt som förskolan Ädelstenen stod på innan byggnaden brann 2014. Den nya förskolebyggnaden är tänkt att ha minst fyra avdelningar. Detaljplanearbete pågår parallellt med ett omfattande programarbete för Östberga och närliggande stadsdelar. Östberga höjdens fysiska struktur utgör ett område där bil- och

gångvägar är separerade och där öppna gårdsrum och gångstråk existerar mellan husen. Nära planområdet ligger också Östbergaskolan och parkleken Backen samt bostadshus.

Planområdet består av den tomt där förskolan Ädelstenen tidigare låg. Planförslaget utgör en byggnad med förskola i de nedre våningsplanen och studentbostäder i de övre. Som går att se i perspektivbilderna, se Figur 10, är de övre våningsplanen indragna och terrasser planeras i varje ände av byggnaden. Nuvarande grönyta kommer bli mindre eftersom en tillfartsväg samt vändplan planeras, för att möjliggöra varuleveranser och annan service. Resterande del av grönytan kommer utgöra förskolegård med ingångar från söder och väster och norr. I området sluttar marken från söder till norr och för att hantera höjdskillnaden kommer det anläggas en mur alternativt en slänt mot vändplanen där också förskolans huvudentré ligger. Entréer till studentbostäderna är belägna i byggnadens hörn mot Östberga torg och Östbergaskolan.

Figur 10. Perspektivbilder föreställande planförslagets utformning i kvarteret Familjen 2 (Svenska Bostäder och Vera Arkitekter). Vänster bild (överst): planförslag från nordöstlig riktning (Östbergaskolan). Höger bild (överst): planförslag från nordvästlig riktning (Kinnaredsgränd). Vänster bild (nederst): planförslag från sydöstlig riktning (Östberga torg). Höger bild (nederst): planförslag från nordöstlig riktning.

3.1 ANALYS SOCIALA KONSEKVENSER

3.1.1 BOENDE OCH VARDAGSLIV

Tillkomsten av förskola och förskolegård återskapar en målpunkt för barn i närområdet. Kopplingen mellan parkleken och förskolegården bedöms bli starkare jämfört med kopplingen till Östbergaskolan i och med att den nya bebyggelsen är placerad som en barriär mellan förskolegården och skolan.

Förskolan Ädelstenen kan flytta förskoleverksamheten till mer verksamhetsanpassade lokaler med tillgång till förskolegård. Förskolegården är 1400 kvadratmeter vilket är mindre än Boverkets riktlinje om 3000 kvadratmeter. Dock menar Boverket att närliggande lekområden kan räknas in och den intilliggande parkleken innebär i detta avseende ett kvalitativt och mycket tillgängligt komplement.

Tillkomsten av studentbostäder bedöms kunna bidra till mer rörelse i det offentliga rummet vid olika tidpunkter på dygnet. Idag finns det inga studentbostäder i Östberga varför inflyttning av studenter kan bidra till ökad mångfald och representation av olika grupper (åldrar, sysselsättning) i stadsdelen.

För de boende i bostadshuset norr om planområdet bedöms planförslaget medföra försämringar. Främst är det de som har uteplatser som bedöms få en försämring då dessa idag ligger relativt ostört men efter exploateringen kommer ligga exponerat mot en gångväg och mot förskolans entré. Grönstråket förbi uteplatserna används dock redan idag som passage av människor som rör sig i området. Terrasserna kommer sannolikt att utnyttjas av studenterna. Det kan bidra till en ökad närvaro av människor vilket å ena sidan kan bidra till ökad trygghet men också till störningar i och med höga ljudnivåer om terrasserna nyttjas vid exempelvis fester. De som uppehåller sig på terrassen mot norr kommer också kunna se in i vissa av grannlängheterna som idag inte har någon direkt insyn.

3.1.2 SAMMANHÄNGANDE STAD

Den upplevda otryggheten i gångstråken bedöms kunna påverkas positivt med anledning av nya entréer och fönster riktade mot ett annars ensligt gångstråk mellan Östberga torg och de norra delarna av Östberga. Planförslaget förtätar en tomt som varit obebyggd sedan 2014.

Överblickbarheten från Östberga torg mot parkleken och bebyggelsen bortom denna kan påverkas negativt då den tillkommande bebyggelsen bryter av siktlinjer. Detta kan leda till att orienterbarheten och förståelse för platsen och området begränsas då det inte längre blir möjligt att observera vad som finns bakom den nya bebyggelsen.

3.1.3 BLANDSTAD/TRYGGHET OCH HÄLSA

Den upplevda tryggheten på närliggande gångstråk från Östberga torg kan förbättras genom entréer mot stråken. Bostadsentrén i byggnadens hörn närmst Östberga torg bedöms bidra med positiva konsekvenser eftersom det skapar en siktlinje mellan torg och ny bebyggelse vilket kan påverka tryggheten på Östberga torg som idag upplevs som en otrygg plats.

Vändplanen vid förskolans entré innebär att det skapas en delvis avskärmad plats i förhållande till parklek och närliggande gång och cykelstråk. Detta motverkas till viss del av närliggande bebyggelse som har fönster i riktning mot vändplanen. Dock är detta baksidan av huset varför platsen riskerar få karaktär av en avsides plats vilket kan attrahera aktiviteter som bidrar till otrygghet, exempelvis klotter, skadegörelse och ödslighet.

3.1.4 PLATS ATT MÖTAS

Planområdet utgör idag en inhägnad grönyta med vissa inslag av lekredskap, träd och andra kvaliteter för barns lek. På platsen bedrivs också odling i pallkragar. Planförslaget innebär att odlingen kommer flytta och om ingen alternativ plats finns kommer den upphöra. Planförslaget innebär också att en del av grönytan försvinner på grund av tillkommande bebyggelse, angöringsvägar och vändplan. Detta medför att tillgången till grönytor i stadsdelen försämras, om än i begränsad omfattning. Den lekyta som blir kvar kommer emellertid innehålla större kvaliteter än den som försvinner. Lekytor med hög kvalitet saknas i Östberga idag varför den nya förskolegården bedöms medföra positiva konsekvenser. Försvinner möjligheten att odla i stadsdelen bedöms detta innebära att en betydelsefull mötesplats försvinner.

3.1.5 TILLGÄNGLIGHET

Gångvägen som leder till Östberga torg har en kraftig lutning där den passerar planområdet. Vid platsbesöket kunde inga parkbänkar eller andra möjligheter till vila observeras.

3.1.6 MOBILITET OCH TRAFIKSÄKERHET

Utifrån de ritningar som analyserats går det inte att se om den nya gångvägen som anläggs vid förskolans entré har separerad gång- och cykelbana. Gångvägen är ett stråk som bedöms bli attraktivt för många barn att använda för att ta sig till skola och till förskolan varför en icke separerad gång- och cykelbana utgör en förhöjd trafiksäkerhetsrisk.

I planförslaget är platsen för leveranser till förskolan lokaliserad tillsammans med samma stråk som sannolikt kommer utgöra huvudstråk för barn som ska lämnas på förskolan samt för elever på Östbergaskolan som bor i den västra delen av Östberga. Transporterna kommer köra in längs med Kinnaredsgränd. Mängden trafik kommer vara liten men den som sker är främst tung trafik i form av lastbilar för sophämtning och varuleveranser. Det bedöms medföra en säkerhetsrisk, i synnerhet för de barn som rör sig längs med stråket och längs med Kinnaredsgränd. Säkerhetsrisker bedöms särskilt uppstå om det är dålig sikt där gångbana korsar Kinnaredsgränd samt där vägen svänger runt hörn. Det är positivt att vändplanen är så stor att backande fordon undviks. Det är också positivt att gångbanan är bred. Den ansluter dock till befintlig gångbana längs med Kinnaredsgränd som är smal vilket kan orsaka säkerhetsrisker om flera gående eller cyklister möts där. Att det går att köra till förskolans entré innebär också att vissa föräldrar kan komma välja att skjutsa sina barn dit vilket också bidrar till säkerhetsrisker förknippade med trafik. Vetskapen om att gatan och övriga gator trafikeras av tung trafik kan också medföra att föräldrar inte vågar släppa iväg sina barn ensamma till skolan eller att de måste välja en annan väg.

4 SAMLAD BEDÖMNING OCH FORTSATT ARBETE

I detta kapitel presenteras samlad bedömning och fortsatt arbete med fokus på positiva och negativa konsekvenser som planförslaget bedöms medföra inom utredningsområdet.

4.1 SAMLAD BEDÖMNING

De positiva konsekvenserna bedöms vara övervägande i och med att en plats som utsatts för förstörelse återfår sin funktion. Det förmedlar ett budskap om att platsen tas om hand. Det innebär också att förskolan som idag är inhytt i tillfälliga lokaler kan flytta tillbaka till lokaler som är bättre anpassade till den verksamhet som bedrivs. Dessutom tillkommer kvaliteter som inte fanns förut, dels en målpunkt för barn med bättre kvaliteter än förut, dels i och med att studenter flyttar in vilket bedöms vara positivt för Östberga som helhet. Det skapar en mer blandad befolkning samt skapar förutsättningar för mer rörelse kvälls- och nattetid. Den nya bebyggelsen bedöms medföra positiva konsekvenser vad gäller trygghet längs med gångstråket som leder till Östberga torg. Det skapas fler "ögon" mot stråket som idag upplevs som otryggt på grund av att många fasader är vända bort från stråket. Tryggheten på Östberga torg bedöms också kunna påverkas positivt. Idag saknas det "ögon" mot torget som upplevs som öde med mörka prång och planskildheter vilket begränsar överblickbarheten. Entrén i änden av huset närmst torget gör att det skapas siktlinjer mot torget. Tvättstugan som ligger vid torget, och som studenterna kommer använda, gör också att fler kommer röra sig på platsen även på kvällstid. Ökad trygghet är positivt för alla, men särskilt för gruppen kvinnor som i större utsträckning påverkas av upplevd otrygghet.

Till de negativa konsekvenserna hör att ytan mellan bostadshuset norr om planområdet och själva planområdet, som idag är en grönyta, kommer exploateras med gångväg samt entré till förskolan med dithörande funktioner. Det innebär att de boende får en försämrad boendemiljö, inte minst de boende som idag har en relativt ostörd uteplats. Terrassen innebär också att insynen i lägenheterna ökar samt att det finns risk för bullerstörningar från de som vistas på terrassen. Så som ytan vid förskolans entré är utformad bedöms det medföra

att en något undanskymd yta skapas, vilket kan innebära en ökad risk för vandalisering. Den begränsade överblickbarheten gör att de som rör sig på gångstråket inte ser vad som händer på platsen förrän de är nära, vilket minskar känslan av kontroll som påverkar tryggheten. Med anledning av Östbergaskolans närhet till planförslaget bedöms planförslaget medföra trafiksäkerhetsrisker då tung trafik och personbilar troligtvis kommer att trafikera en gata som troligtvis och frekvent kommer att användas av flertalet barn med Östbergaskolan som målpunkt.

Överlag bedöms planförslaget bidra till måluppfyllelse av de målformuleringar som är relevanta för planförslaget. Utifrån det underlag som funnits till hands har det varit svårt att bedöma hur det påverkar jämställd hälsa, och då främst vad gäller barn. Det som kan påverka detta är hur förskolegården utformas och hur den könskodas vilket påverkar hur flickor och pojkar kan komma att ta del av de kvaliteter som kommer finnas där. Med andra ord finns risken att aktiviteter som i större utsträckning påverkar pojkars lek uppmuntras. Vidare är bedömningen tudelad vad gäller uppfyllandet av barnkonventionens tredje artikel. Planeringen av en förskola är givetvis positiv ur ett barnperspektiv. Att transporter av leveranser till förskolan sker till förskolans huvudentré samt längs med ett viktigt stråk till Östbergaskolan innebär dock trafiksäkerhetsrisker för barn i Östberga vilket kan begränsa deras rörlighet. Trafiksäkerheten är en viktig aspekt att arbeta vidare med i planeringen och förslag på åtgärder ges på nästa sida. Vad gäller det jämställdhetspolitiska målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra innebär det i stadsplaneringssammanhang ofta hur trygg platsen upplevs. Här är också planförslagets effekter tudelade, å ena sidan bedöms tryggheten på gångstråket till Östberga torg samt på Östberga torg kunna förbättras, å andra sidan skapas en otrygg plats vid förskolans entré. Sammantaget bedöms ökad trygghet vid torget i Östberga vara av stor betydelse för utvecklingen av Östberga som helhet.

4.2 FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER

4.2.1 BOENDE OCH VARDAGSLIV

Terrassen mot det befintliga bostadshuset bedöms medföra störningar i form av ökad insyn och buller i samband med att människor uppehåller sig på terrassen. Eftersom det rör sig om studentlägenheter är det rimligt att anta att terrassen kommer användas kvälls- och nattetid. För att begränsa den negativa effekten rekommenderas att nyttjande av terrasserna begränsas till terrassen mot Östberga torg, åtminstone kvälls- och nattetid. Torget är en allmän yta och därmed inte lika störningskänsligt och om fler uppehåller sig på terrassen skulle det kunna bidra till ökad trygghet på torget i och med en ökad närvaro av människor.

4.2.2 TRYGGHET

För att öka tryggheten på platsen och dess närhet är en rekommendation att arbeta med belysning.

Platsen vid förskolans entré och vändplanen bedöms riskera bli en lite avsides plats och kan komma att upplevas som otrygg, bland annat på grund av den mur som sannolikt kommer anläggas för att hantera höjdskillnaden. Här rekommenderas att muren utvecklas till ett konstverk, exempelvis en målning, som belyses. Ett förslag är att engagera ungdomar som bor i området och låta dem vara med och arbeta fram ett koncept samt vara med och verkliggöra det. Konceptet bör vara avgränsat så att det kopplar till förskolans verksamhet. På så sätt får platsen en identitet och medskapandet kan öka känslan av att platsen har ett särskilt värde.

En annan rekommendation för att öka tryggheten i området är att ta ett helhetsgrepp om stråket förbi parkleken Backen, förskolegården och den nedsänkta delen av Östberga torg genom att ta fram ett gemensamt belysningsprogram. Vårt förslag är att arbeta med utformning av lekredskap och mötesplatser, exempelvis platser att kunna sitta ner. Torget skulle kunna utvecklas med installationer som både inbjuder till klättring och till att sitta ner på. Installationerna kan exempelvis utformas så att de belyses från insidan. På

förskolegården återkommer temat, exempelvis genom belysning av träden och vissa lekfunktioner. Parkleken kan utvecklas med belysning som tydligt ramar in området, uppmuntrar till flöde och rörelse inom området, samt belysa olika platser för att förstärka dess funktioner (exempelvis för lek eller vila). Vi rekommenderar att man arbetar med socialt ljus (skapar mindre rum som inbjuder till samvaro), identitetsskapande ljus (skapar igenkänning vilket bidrar till trygghet) och rumsskapande ljus (tydliggör rummet och dess rumsliga avgränsning och hur man rör sig på platsen och till och från den).

4.2.3 TRAFIKSÄKERHET

Planförslaget medför en ökad trafiksäkerhetsrisk längs med Kinnaredsgränd samt vid förskolan. För att begränsa den negativa effekten rekommenderas att god sikt, både för föraren samt gående och cyklister, säkerställs där gångbanor korsar Kinnaredsgränd samt där Kinnaredsgränd svänger runt hörn. Särskilt betydelsefullt bedöms det vara att säkerställa god sikt i svängen där Kinnaredsgränd ansluter till vändplanen. Andra åtgärder som rekommenderas för att öka trafiksäkerheten är att styra transporter till tider som inte sammanfaller med lämning och hämtning på förskolan samt när eleverna på Östbergaskolan börjar och slutar. För att hantera risken att föräldrar lämnar barn med bil är en rekommendation att enbart tillhandahålla parkering för rörelsehindrade samt att lokala trafikföreskrifter (parkering, stannande men också färdhastighet) är implementerade när förskolan börjar användas. Om inte dessa är på plats direkt, är sannolikheten större att föräldrar börjar lämna och vänjer sig vid ett sådant beteende. Genom att tillhandahålla gott om plats för cykelparkering, även för lådcykel, samt förvaring av barnvagn blir det också mer attraktivt att välja bort bilen.

4.2.4 PLATS ATT MÖTAS

En rekommendation är att engagera förskolebarnen i arbetet med att utforma förskolegården. Det kan handla om att de äldsta barnen får berätta om vad de tycker är roligt att göra och får rita teckningar. Det är viktigt att barnens inspel tas på allvar och att det som är möjligt och rimligt att förverkliga också genomförs. Det är även viktigt att barnen förstår detta. Det kan bidra till en ökad känsla av delaktighet och att barnen, när de växer upp, behåller en speciell relation till platsen och vill värna och vårda den.

4.2.5 TILLGÄNGLIGHET

Gångstråket mot Östberga torg bör förses med möjlighet till vila genom sittplatser.

REFERENSLISTA

UTREDNINGAR

Stockholms stad, 2016. *Barnkonsekvensanalys Östberga*. Landskapslaget AB, Unga Berättar Kulturskolan Stockholm.

Stockholms Stad, 2017. *Program för Östberga*. Stadsbyggnadskontoret.

Stockholms Stad, 2015. *Startpromemoria för program och detaljplaner i stadsdelen Östberga, Årsta 1:1 m.fl. (800 – 1000 bostäder)*. Stadsbyggnadskontoret.

Stockholms Stad, 2017. *Trafikutredning Östberga*. Iterio.

Stockholms stad, 2017. *Östberga områdesanalys*. Landskapslaget AB, Iterio, Calluna AB, Unga Berättar Kulturskolan Stockholm, Stadsmuseet i Stockholm.

Stockholms stad, 2017. *Östberga jämförbarhetsanalys*. Tyréns AB.

KÄLLOR

Platsbesök genomfört av Jon Halling och Sofie Rådestad, Tyréns (2018-01-24).

Workshop med fokus på ljus genomfört av Jon Halling och Sofie Rådestad tillsammans med Deike Ladwig, ljusdesigner, Tyréns (2018-02-28).

Workshop med fokus på trafik genomfört av Jon Halling och Sofie Rådestad tillsammans med Johan Nilsson, trafikutredare, Tyréns (2018-02-26).